

ARKEOL. OS. 350/20.12.2007m

Rusko
Kirkonkylä-Munittula
Päälistönmäki

Asemakaava-alueen arkeologinen inventointi

Muuritutkimus ky 2007
FM Jouko Pukkila

ei kunnosta muinaisjäännöksiä, ei myöskään -
1016 16.11.2007

Sisällysluettelo

Tiivistelmä
Arkistotiedot

1. Johdanto	5
2. Alueen arkeologiset taustatiedot ja käytetyt lähteet	5
3. Alueen topografia ja luonnonympäristö	5
4. Inventoinnissa käytetyt menetelmät	6
5. Havainnot ja löydöt	6
5.1. Kivirakenteet	6
5.2. Tulenpidon merkit	8
5.3. Luonnonmuodot	8
5.3. Muut havainnot	8
6. Yhteenveto	9

Karttaliitteet	Kartta 1: Lähestymiskartta 1:250 000
	Kartta 2: Peruskarttaote 1:20 000
	Kartta 3: Takastetut alueet 1:10 000
	Kartta 4: Inventoinnissa tehdyt havainnot ja niiden numero kertomuksessa. 1:7500

Tiivistelmä

Ruskon kunnan keskiosissa inventointiin n. neliökilometrin laajuinen kaava-alue. Koska alueen alimmat korkeudet vastasivat aiemmin tunnettujen kiviautisten asuinpaikkojen korkeuksia ja koska alue sijaitsee rautkautisten muinaisjäännösten välittömässä läheisyydessä, katsottiin arkeologinen inventointi tarpeelliseksi. Inventoinnissa löydettiin vain historiallisen ajan ihmistekoisia rakennelmia, kuten rajamerkeiksi tulkittuja kivikasoja ja pienimuotoiseen kivenlouhintaan liittyviä kohteita sekä tulenpidon merkkejä.

Arkistotiedot

Tutkimuskohde:	Päälistönmäki
Kunta:	Rusko
Kylä:	Kirkonkylä-Munittula
Tutkimuksen laatu:	Arkeologinen inventointi
Peruskarttalehti:	Pk 1044 07
Yhtenäiskoordinaatit:	p =6922793,25-6724138,79 i =3238893,27-3239910,39 z = n. 40-65 m mm.p.y.
Koordinaattiselite:	inventoidun alueen ääripisteet
Tutkimuslaitos:	Muuritutkimus ky
Tutkija:	FM Jouko Pukkila
Kenttätyöaika:	28. ja 30.8.2007
Tarkastetun alueen laajuus:	n. 1 km ²
Tutkimuskustannukset:	Ruskon kunta
Löydöt:	Erilaisia kivirakenteita, ei luetteloituja löytöjä
Mustavalkonegatiivit ja diat:	valokuvia ei otettu
Käytetty kirjallisuus:	Heljä Brusila: Ruskon varhaiset asutusjäljet. Teoksessa: Ruskon kulttuurimaisema ja vanha rakennuskanta. Varsinais-Suomen rakennuskulttuuri 1. Saarijärvi 2002.
Kertomuksen sivumäärä:	13
Liitteet	Karttoja 4 kpl

Alkuperäisen kertomuksen säilytyspaikka: Museoviraston arkeologian osaston topografinen arkisto, kopiot Ruskon kunnassa ja Turun maakuntamuseossa sekä Muuritutkimus ky:ssä.

1. Johdanto

Ruskon kunta hankki vuosina 2004-2005 Ohjaluodontien ja Kaharintien väliseltä alueelta kolme tilaa, yhteensä noin 66 hehtaaria. Kun kunta jo aiemmin omisti alueella yhden tilan, katsottiin aiheelliseksi käynnistää asemakaavoitustyö. Koska alue sijaitsee kahden päätien välissä, asemakaavan laatiminen katsottiin aiheelliseksi ulottaa alueen eteläosassa oleville seurakunnan omistamille maille ja eräiden yksityisten maille mm. liikennejärjestelyjen takia. Toinen merkittävä maanomistaja on Ruskon seurakunta. Koko alueen laajuus on n. 106 ha. Asemakaavan viranomaisneuvottelussa 28.5.2007. Turun maakuntamuseon edustaja esitti, että alueella pitää suorittaa arkeologinen inventointi.

Koska arkeologisten kohteiden perusinventointi on kunnassa tehty viimeksi vuonna 1962 ja koska alue sijaitsee tunnettujen muinaisjäännösten välittömässä läheisyydessä, voitiin katsoa inventointityön suorittaminen tarpeelliseksi. Tätä korostaa myös maankäytön ja arkeologisen tietämyksen jatkuva lisääntyminen. Työn teki Muuritutkimus ky, jossa FM Jouko Pukkila vastasi kenttätyöstä ja raportoinnista. Työtä valvoi FT Kari Uotila Muuritutkimus ky:stä. Työ tehtiin 28.8.-10.9.2007 siten, että kenttätyö kuun 28. ja 30. päivinä ja raportointi välittömästi sen jälkeen.

2. Arkeologinen tutkimushistoria ja tunnetut muinaisjäännökset

Jääkauden aikaansaama maankohoamisilmiö muutti maiseman Ruskonkin alueen ensin merestä saaristoksi, sitten rannikoksi ja lopulta osaksi mannerta nelisen tuhatta vuotta sitten. Kun alueet, jotka nykyisin sijaitsevat 35-45 m meren pinnan yläpuolella, oli seudulla riittävän laajoja alueita, jotta pysyvästi asutukselle oli edellytyksiä. Kronologisesti tämä tarkoittaa n. 6000-7000 vuoden takaisia aikoja. Melko pian ilmaantuvatkin ensimmäiset todisteet kivikautisesta asutuksesta; eräs varhaisimmista asuinpaikoista on Merttilän Rynkkiössä ajalta n. 4700-3000 eKr. Myös muita, joskin nuorempia asuinpaikkoja tunnetaan, mutta noin 2400 eKr. mennessä seutu syystä tai toisesta autioituu. Seuraavan asutusvaiheen merkkeinä maaperässä on säilynyt kalmistoja, joiden käyttö alkaa n. 800 jKr., siis rautakaudella. Normaali hautaustapa oli polttohautaus, mutta koska osa tutkituista hautauksista ovat ruumishautoja ja siten todennäköisesti aivan rautakauden lopulta, on luultavaa, että tuolloinen asutus on jatkunut nykyaikaan saakka. Kalmistojen lisäksi tiedossa on paikkoja, joissa ihmiset rautakaudella asuivat. Vielä eräs lukuisana esiintyvä muinaisjäännösr ryhmä - ja myös rautakautinen - ovat kuppikivet, joita Ruskon alueelta löydettiin 1990-luvun alussa. Rautakautinen asutus on sijainnut jokilaaksoissa ja maankohoamisen myötä seutu on ollut sisämaata. Asutuksen painopiste on ollut Merttilässä. (Brusila 2002, 9-28).

Tiedot esihistoriallisesta asutuksesta ovat peräisin arkeologisista kaivaustutkimuksista, joita yleisimmin tehdään rakennustöiden yhteydessä. Mutta muinaisjäännöksiä etsitään myös muuten. Niin sanotuissa inventoinneissa pyritään varautumaan maankäytön aiheuttamiin tutkimuspaineisiin jo etukäteen. Ruskon kunnan inventoi FT (h.c.) Matti Huurre Muinaistieteellisestä toimikunnasta (nyk. Museovirasto) vuonna 1962.

Tutkimusalue sijaitsee välittömästi rautakautisten muinaisjäännösten kaakkoispuolella ja sen alimmat osat kivikautisilla korkeuksilla, joten alueen tarkastusta voi pitää perusteltuna. Lisäksi on otettava huomioon, että muinaisjäännöksiin kuuluvat myös historiallisen ajan kohteet, ja ne voivat sijaita kaukanakin vesistöistä, mikä normaalisti on houkuttanut asutusta puoleensa. Esimerkiksi tutkimusalueella on sijainnut 1700-luvun karttatietojen perusteella niittyjä. Edelleen myös se, ettei aluetta ole koskaan tarkastettu arkeologisesti, on otettava huomioon.

3. Kohteen topografia ja ympäristö

Tutkimusalue on suunnikkaan muotoinen, runsaan neliökilometrin laajuinen alue Ohjaluodontien ja Kaharintien välissä. Pohjois- ja eteläosissa maasto laskee n. 40 m mpy tasolle, muuten alue on korkeaa metsämaastoa - korkeimmat mäet nousevat n. 65 m mpy (N60 -järjestelmä). Alueen keskiosaa luonnehtivat kalliomäet ja niiden väliset peitteiset, pääosin mäntymetsää ja nuorta-nuorehkoa lehtipuustoa kasvavat alueet. Monin paikoin nämä välialueet ovat vetisiä. Matalimmat alueet pohjoisessa ja etelässä ovat peltoja - pohjoisosan pieni pelto on jäänyt viljelyksestä. Aluskasvillisuus on sammalta, paikoitellen saniaisia ja heinää, pieniä pihlajia ja tammia sekä puolukkaa, luoteisosassa aluetta mustikkaa. Kosteilla alueilla kasvaa mm. saniaisia, kortetta, heinää ja horsmaa.

Tarkastettavalla alueella on tehty metsätöitä, sekä hakkuita että pienpuuston raivausta kaikkialla muualla paitsi eteläosassa. Paikoin hakkuujäte on koottu kasoiksi, paikoin se on jätetty niille sijoilleen. Viimeksi mainitussa tapauksessa ne häittäsivät liikkumista ja myös havaintojen tekoa. Raskailla metsäkoneilla on ajeltu koko alueella melkein joka paikassa, missä se on ollut mahdollista. Paikoin ovat työkoneneiden ajourilla olleet kivetkin murskautuneet.

Alueella oli silmiinpistävän runsaasti kookkaita siirtolohkareita.

4. Menetelmät

Tietoja aikaisemmin löydetystä muinaisjäännöksistä käytettiin inventoinnissa hyväksi. Alueen alimmat osat sijaitsevat kivikautisilla korkeuksilla ja alueella sijaitsee korkeita kallioalueita, joille tiedetään lähialueilla rakennetun hautaunioita.

Vaikka inventointia suunniteltaessa oli tiedossa seudulle tyypilliset muinaisjäännökset, ja niiden sijainti - etenkin korkeus meren pinnasta - koko alue käytiin läpi korkeimpia kallioita myöten. Työ tehtiin maastotarkastuksena, jossa huomio kiinnitettiin maanpinnalle näkyviin muinaisjäännöksiin. Maanpinnan alaisia muinaisjäännösten merkkejä etsittiin tarkastamalla avonaisia maaston kohtia (lähinnä koneiden ajouria ja metsäojien reunoja) sekä ns. T-piikillä, jolla saatiin maaperänäyte 10 – 40 cm syvyydeltä. Kyseinen syvyys on yleensä riittävä kulttuurikerroksen havaitsemiseksi. Tarvittaessa oltiin varauduttu kaivamaan isompia koepistoja tai -kuoppia lapiolla, mutta sellaisia ei tehty, koska eivät pintahavainnot eivätkä kootut esitiedot maankäytöstä inventoijan mielestä sellaisia edellyttäneet. Edelleen maastotarkastuksen yhteydessä kiinnitettiin huomio topografiaan, jonka perusteella jonkin alueen soveltuvuutta asutukselle arvioitiin. Tässä yhteydessä havainnoitiin myös kallioalueiden vetiset notkelmat ja suot. Kuitenkin niitä pidettiin asutukselle ja ylipäättään hyödyntämiseen kelpaamattomina alueina eikä niiden tarkastukseen käytetty siinä määrin aikaa kuin kuivempien metsä- ja kallioalueiden tarkastamiseen.

Eri puolilla aluetta on paikoin syviäkin oja ja niiden yhteydessä kaivuussa poistettuja oja ja maakasoja. Näitä ei katsottu aiheelliseksi dokumentoida.

Kenttätöitä varten oli käytettävissä tarkka kaavoituksen pohjakartta, johon oli merkitty mm. korkeuskäyrät, nykyinen asutus, sähkölinjat ja tiet, maaston muodot suurimpia siirtolohkareita myöten sekä nykyiset rajat. Samaa karttaa käytettiin myös havaintojen kirjaamiseen.

5. Havainnot ja löydöt

Kenttätöiden aikana huomio kiinnitettiin sellaisiin rakenteisiin ja havaintoihin, joita voi pitää ihmisen tekemänä (ps. uusimmat ajat) sekä sellaisiin luonnonmuotoihin, jotka joskus saattaisivat tulla sekoitetuiksi muinaisjäännöksiin ja aiheuttaa tarkastuskäynnin vaativan ilmoituksen museoon. Tarkastuksessa todettiin muutamia kivirakenteita, tulisijoja sekä sellaisia luonnonkohteita, jotka muistuttivat ihmistekoisia ja siksi katsottiin aiheelliseksi kirjata muistiin.

Kohteista ilmoitetaan sijainti yhtenäiskoordinaatistossa järjestyksessä p/i/z.

5.1. Kivirakenteet

5.1.1.

6723416,72

3239802,93

n. 64 m m.p.y.

Päällistönmäen lakitasanteen itäosasta, läheltä pirunpeltoa löytyi toisena tarkastuspäivänä kekomainen 1,2 (W-E) x 1 m kokoinen, noin 40 cm korkea, kulmikkaista 10-25 cm kokoisista kivistä koottu mahdollinen **rajamerkki**. Reunimmaisat kivet ovat sammalen peittämät, mutta hyvästä kunnosta (ei hajonnut) päätellen kovin vanha merkki ei ole. Merkkiä ei kuitenkaan voitu liittää tunnettuun rajaan.

5.1.2.

6723196,52

3239561,77

n. 47 m m.p.y.

Erään metsäkoneuran vieressä todettiin kallion päällä harva kivikko, ilmeinen **raivauskivikko** ja siitä toinen n. 40 m päässä S. Jälkimmäiseen ei sovellu raivauskivikkotulkinta.

5.1.3

3239462,50

6723581,11

n. 48 m m.p.y.

Alueen halki johtavan tien perustaa on **pengerretty** n. 80-100 cm kokoisilla kivillä, jotka ovat jäkälöityneet. Ylempänä on myös pienempiä, 20-40 cm kokoisia kiviä. Ne vaikuttavat äskemmin paikoilleen asetelluilta kuin isommat.

5.1.4.

6723548,47

3239152,71

n. 54 m m.p.y.

Tien tekemiseen liittyy **raivauskivikko**, joka on hajanainen ja melko uusi.

5.1.5.

6723013,10

3239376,23

n. 50 m m.p.y.

Kaavoitusalueen eteläpäässä oli lähekkäin kolme **kivilatomusta** kalliopohjalla ja niistä n. 20 m itään neljäs. Latomuksilta aukeaa näköala etelään, kallioiden alapuoliselle peltoalueelle. Kolme ensinmainittua ovat matalia, osittain sammalen peittämiä ja halkaisijaltaan korkeinaan n. 2 m. Rakennelmien korkeus on enimmillään kaksi kivikerrosta eli n. 20 cm. Niiden kiviaines on teräväsärmäistä ja selkeästi lohkottua. Yhden päällä on kapeamalla kyljellään pystyssä seisova laattamainen hiekkakivi, joka kuitenkin on irrallaan muun kiviaineksen päällä. Neljäs, muista erillään sijaitseva latomus oli selkeämpi, mikä johtuu ainakin osittain jonkinlaisesta penkomisesta, latomuksen kiviaineksesta on rakennettu pieni, metrin mittainen valli aivan sen viereen. Latomuksen keskellä on iso laakamainen kivi (n. 100x70x30 cm). Samalla kalliolla on jälkiä pienimuotoisesta louhinnasta. Selkeimmät jäljet olivat neljännet, erillään sijaitsevat selkeän röykkiön itäpuolella, jossa oli kalliossa n. 1,5 m leveä, 2,5 m pitkä ja 10-20 cm syvä louhosjälki - reunat olivat suoria ja jyrkkiä.

Samalla kalliolla on merkkejä siitä, että jokin raja on kulkenut läheltä. Röykkiöiden kanssa samalla kalliolla on löyhä **kivirivi**, n. 3-4 m pitkä, jonka yhteydessä oli piikkilangan pätkä. Samanlainen kivirivi oli lännen puolella viereisellä kalliolla ja piikkilankaa yhä aidanseipäessä kiinni hieman kauempana isojen siirtolohkareiden takana metsässä.

Luontevin selitys latomuksille on jonkinlainen louhintajäte, ehkä kivenlouhinta liittyi havaitun aidan tai rajan merkitsemiseen tarvittuun materiaaliin hankintaan. On kuitenkin huomautettava, että tähän tulkintaan ei sovi em. hiekkakivi, sillä sitä esiintyy alueella ainoastaan maaperässä eikä kiintokalliossa, joten se on täytynyt tuoda paikalle. Viereiseltä kallionnyppylältä löydettiin sammaleen alaisen mineraalimaan seasta löytyi vihreän pullolasin kappale.

5.1.6.

3239410,63

6723157,94

n. 50 m m.p.y.

Mahdollinen rajamerkki tai paikoilleen hajonnut kivi. Lohkokivistä tehty n. metin laajuinen keko, kivet n. 50 cm. Sammalpohjalla pientä mäntyä kasvavassa hämärässä metsässä.

5.2. Tulenpidon merkit

5.2.1.

6723306,23

3239580,78

n. 51 m

Päälistönmäen eteläosassa on pari hyvin suurta siirtolohkareta, joista läntisemmän pohjoisosassa on kieleke. Sen alapinta on vailla kasvillisuutta ja siinä erottuu punaväriä, jonka luonne ei kuitenkaan inventoinnin aikana selvinnyt. Yhdessä viereisen siirtolohkareen kanssa paikalle muodostuu erilaisista onkaloista ja lohkarista luolamaisia rakenteita. Maisemallisesti kohde on näyttävä.

Siirtolohkareiden välissä on parin metrin pituinen, vajaan metrin korkuinen kivilohkare maanpinnassa, jonka itäpäädyssä **pinta on lohkeillut n. sentin paksuisena siivuna**. Mahdollisesti rapautuma on syntynyt kiveä vasten poltetun tulen seurauksena. Paikka sinällään lienee kelvollinen tilapäiseen leireilyyn - inventoinnin aikanakin kiven kielekkeen alla pidettiin sadetta.

5.2.2.

6723301,62

3239674,32

n. 55 m m.p.y.

Päälistönmäen läheisyydestä tavattiin pieni, n. 30x50 cm kokoinen kivikasa kalliolla, mäen pystysuoran seinämän lounaispuolella n. 30-40 m päässä. Rakennelma oli kuperan kallion laen reunassa, korkeimman kohdan itä-kaakkoispuolella. Se koostui ehkä kymmenkunnasta halkaisijaltaan n. 15-25 cm teräväkulmaisesta kivistä, jotka olivat jo osittain jääneet kalliolla kasvavan sammalen peittoon. Parin kiven alle kurkistettaessa siellä todettiin hiiltynyttä puuta, halk. 2-4 cm oksaa. Toisen kiven alla näytti myös olevan jotain, joka saattaisi olla vettynyttä ja pahoin hapertunutta pahvia, joten montakaan vuosikymmentä ei **nuotionsijalla** ole ikää.

5.3. Luonnonmuodot

5.3.1.

6723406,42

3239828,32

n. 62 m m.p.y.

Päälistönmäen etelä-kaakkoisosassa on lakialueen reunassa n. 25x30 m laaja luonnonkivikko, **pirunpelto**, jonka korkeus alarinteen suunnasta arvioituna on parisen metriä. Selvärajaisena ja aavistuksen kuperana kivikko on mahdollista sekoittaa hiidenkiukaaseen. Sellaiselle paikka ei ole tyypillinen ja joka tapauksessa kiviaines on yksinomaan pyöreähköä, veden muokkaamaa. Kivikon länsilaidalle on kaivettu ainakin kaksi kuoppaa, toinen kohtaan, jossa kiviaines on oli poikkeuksellisen pienikokoista, halk. n. 15-20 cm. Muutoin kiviaineksen koko on 20-60 cm.

5.3.2.

6723020,47

3239311,08

n. 52 m m.p.y.

Merkillinen soikion muotoinen **kolo kalliossa**, pit. ehkä 12-15 cm, lev. 5 cm, teräväreunainen, paljon leveyttään syvempi, mutta täynnä vettä ja kalliolta valunutta kariketta. Luultavimmin luonnonmuoto.

5.4. Muut havainnot

5.4.1.

6723315,32

3239404,07

z=n.48-50 m

Ainoa havainto, joka voidaan esittää tämän luvun alla, ovat tieuralla näkyneet **tiilenkappaleet**. Niitä oli vain tieuralla, noin 20-30 m matkalla vetisessä notkelmassa ja on ilmeistä, että paikalle on ajettu täytemaata juuri vetisyyden takia. Maa oli saven ja mullan sekaista eikä siinä tiilen lisäksi havaittu muuta. Myöskään piennaralueilta ei löydetty mitään.

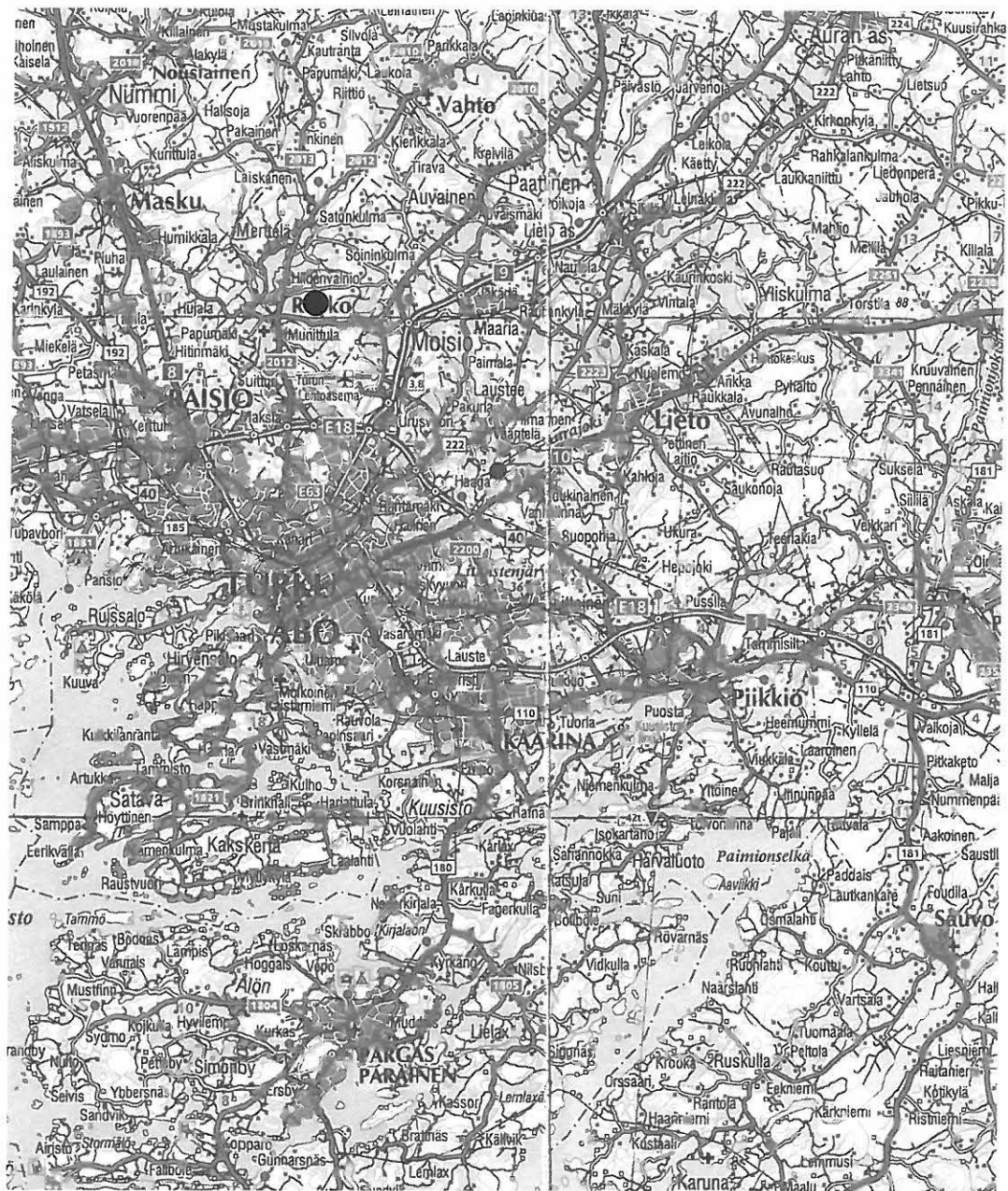
6. Yhteenveto

Kaava-alueella ei havaittu varmoja muinaisjäännöksiä, mutta kylläkin selkeästi ihmisen tekemiä rakenteita. Niiden ikä jäi joko määrittämättä tai voitiin osoittaa melko nuoriksi. Ainoa mahdollinen hieman iäkkäämpi havainto saattaa olla kahden siirtolohkareen välissä olevan kiven kyljessä erottuva tulenpidon aiheuttama rapautuminen.

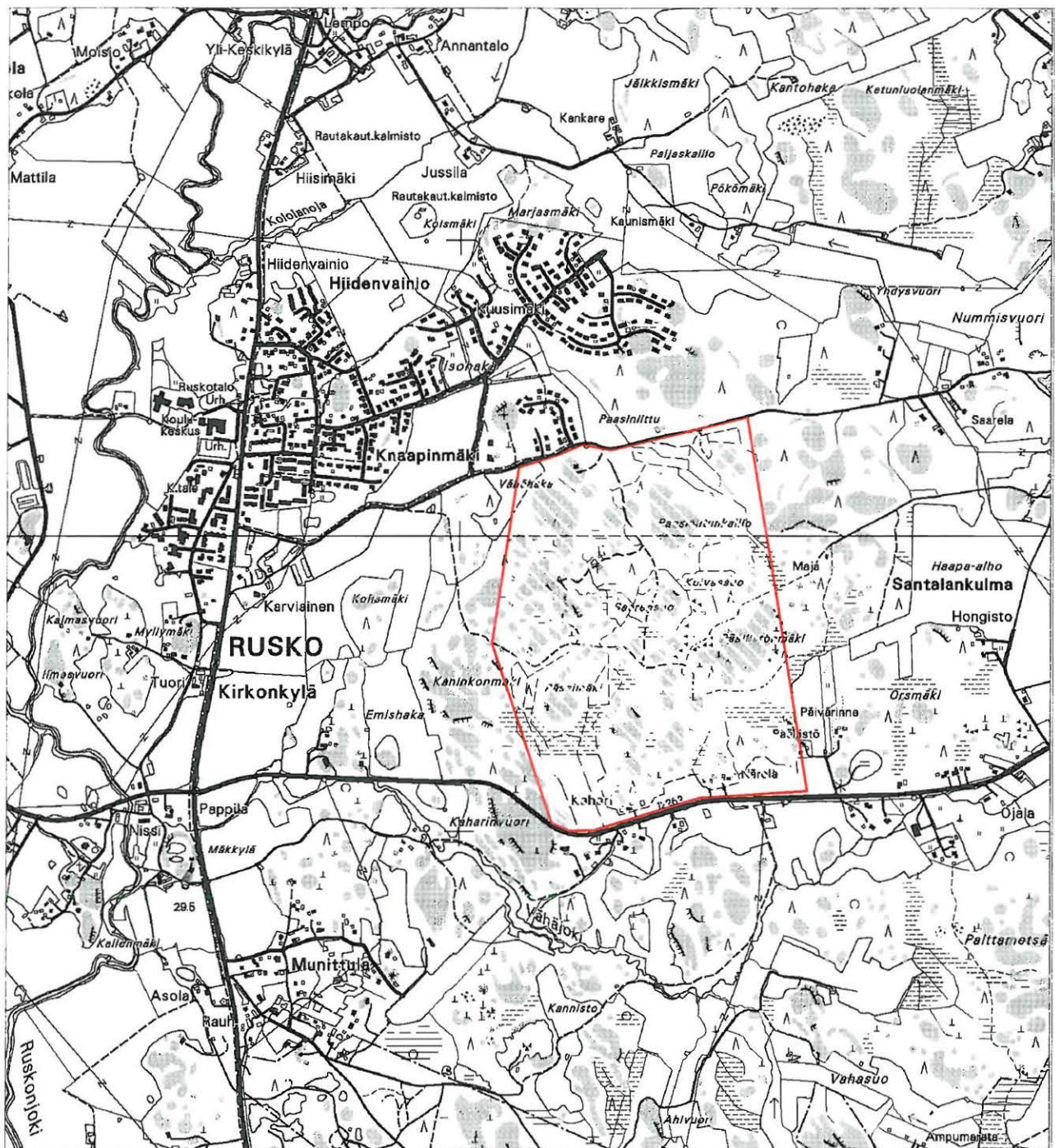
Turussa 11.9.2007



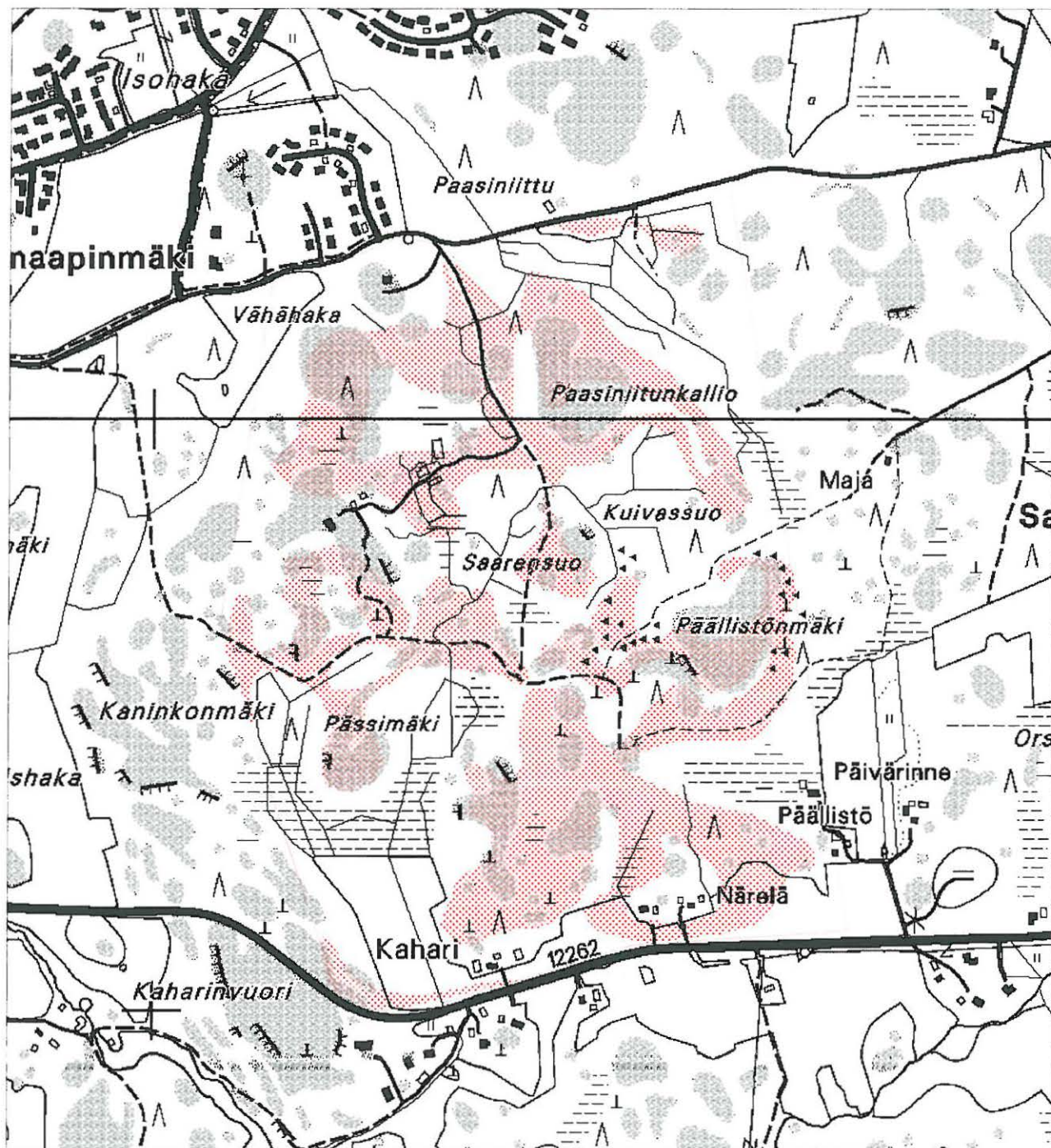
FM Jouko Pukkila



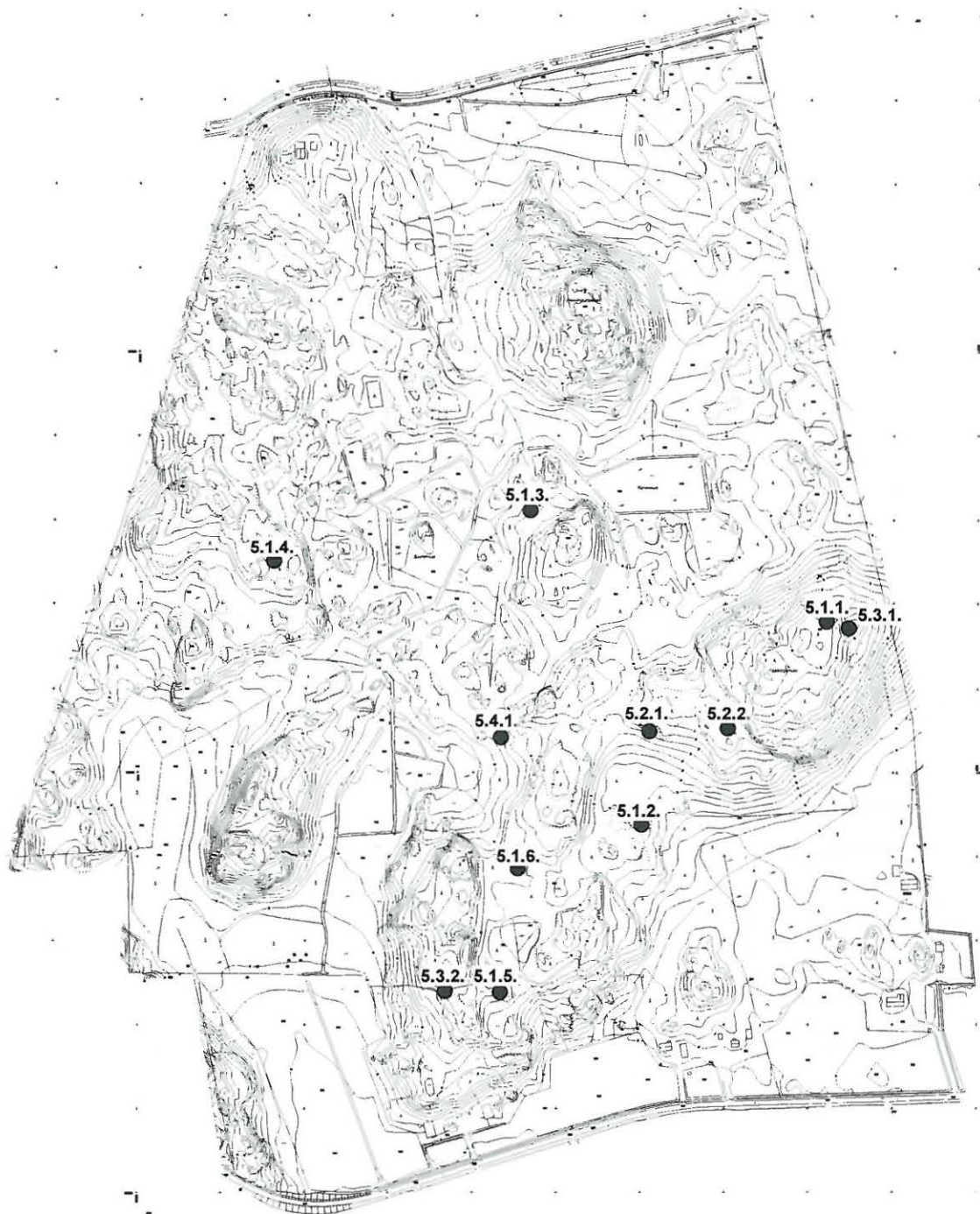
Kartta 1. Kohteen sijainti. Mk 1:250 000.
WSOY Tiekartat 1. Seutukartta Turku, Geodata1998.



Kartta 2. Rusko Päälistonmäki
 Asemakaava-alueen inventointi, alueen laajuus.
 Peruskarttaote 1:20 000.



Kartta 3. Rusko Päälistönmäki
Tarkastetut alueet
Suurennos peruskartasta 1:10 000.



Kartta 4. Rusko Päälistönmäki.
Inventoinnissa löydetyt kohteet ja niiden
numero kertomuksessa.
Pohjakarttana kaavoituksen pohjakartta.
Mk 1:7500.